

Arbetsdomstolens domar AD 48/1997

Avgörande: 1997-04-23

RUBRIK: Fråga om det förelegat giltig grund för avskedande av en lärare som dömts för misshandel av elever.

PARTER: Lärarförbundet mot Kalmar kommun

ÄMNESORD: Anställningsskydd

LAGRUM: 18 § lagen (SFS 1982:80) om anställningsskydd

LR: 1982:80 18

MÅLNR: A-83-1996

DOKTYP: Rättsfall

KÄLLA: Arbetsdomstolens domar

TEXT: Kalmar kommun och Lärarförbundet gäller kollektivavtal.

Helena P är medlem i Lärarförbundet. Hon har sedan år 1963 varit anställd som lågstadielärare vid Ljungbyskolan i Kalmar kommun.

Sedan misstanke uppkommit om att Helena P utövat våld mot några elever avstängdes hon från arbetet den 23 februari 1995. Hon tilldelades samtidigt en skriftlig varning.

I juni 1995 väcktes åtal mot Helena P för misshandel av eleverna Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt enligt följande gärningsbeskrivningar.

1. P har under tiden oktober 1994 - den 17 februari 1995 såsom lärare i klass 3 B i Ljungbyskolan, Ljungbyholm i Kalmar kommun under lektionstid misshandlat eleven Jimmy Christiansen genom att ge honom örfilar samt vid fyra tillfällen dra honom vid örat. Vid ett av sistnämnda tillfällen uppkom blodvite. Jimmy har vid samtliga tillfällen tillfogats smärta.

2. P har under tiden oktober 1994 - den 17 februari 1995 såsom lärare i klass 3 B i Ljungbyskolan, Ljungbyholm i Kalmar kommun under lektionstid misshandlat eleven Henrik Högstedt genom att dra honom i örat, vilket medfört smärta samt vid ett tillfälle försökt att med våld tvinga Henrik att plocka upp böcker från golvet, som hon själv kastat ner på golvet. Våldet har bestått i att hon tagit ett kraftigt grepp om nacken på Henrik, vilket medfört smärta.

Helena P förnekade gärningarna. Kalmar tingsrätt fann i dom den 25 augusti 1995 åtalet styrkt utom vad avsåg uppgiften att Helena P vid ett annat tillfälle än den 7 februari 1995 skulle ha dragit Henrik Högstedt i örat och dömde Helena P för misshandel till villkorlig dom. Både åklagaren och Helena P överklagade tingsrättens dom

Den 12 september 1995 avskedades Helena P från sin anställning. Som grund för avskedandet åberopade kommunen att Helena P använt sig av kroppsliga bestraffningar och kränkande behandling av elever i sin klass, att hon inte hade förmåga att kommunicera med föräldrar till elever på ett godtagbart sätt och att hon sagt åt eleverna att de inte fick berätta hemma om vad som hände i skolan.

Göta hovrätt ändrade genom dom den 9 februari 1996 tingsrättens dom på det sättet att misshandeln bedömdes som ringa och påföljden bestämdes till 75 dagsböter. Hovrättens dom har vunnit laga kraft.

Avskedandet av Helena P har lett till tvist mellan parterna. Efter resultatlösa tvisteförhandlingar har förbundet väckt talan mot kommunen i arbetsdomstolen och därvid anfört att Helena P avskedats utan att ens saklig grund för uppsägning förelegat. Med hänvisning härtill har förbundet yrkat att arbetsdomstolen skall förklara avskedandet ogiltigt och förplikta kommunen att till Helen P utge allmänt skadestånd med 100 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 2 maj 1996) till dess betalning sker. För det fall att arbetsdomstolen skulle finna att det i och för sig har förelegat saklig grund för uppsägning har förbundet hävdats att någon uppsägning ändå inte har kunnat ske eftersom kommunen inte uppfyllt sin omplaceringsskyldighet. Förbundet har vidare gjort gällande att avskedandet är ogiltigt då kommunen åberopat samma omständigheter som grund för både varningen den 23 februari 1995 och för avskedandet.

Kommunen har bestritt bifall till käromålet och har vad gäller skadeståndet inte kunnat vitsorda något belopp som skäligt i och för sig. Sättet att beräkna ränta har dock vitsordats. För det fall att arbetsdomstolen skulle finna att avskedandet inte har varit lagligen grundat, har kommunen hemställt att det allmänna skadeståndet med hänsyn till omständigheterna skall nedsättas till noll kr.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Läraryrbundet

Helena P är född 1941. Hon har sedan 1963 och fram till februari 1995, då hon avstängdes från arbetet, tjänstgjort som lågstadielärare vid Ljungby-skolan i Ljungbyholm, Kalmar kommun. Under den långa tid som hon arbetat som lärare har arbetsgivaren inte riktat några anmärkningar mot hennes sätt att sköta arbetet. Hon har tvärtom ansetts vara en bra pedagog som haft god hand med sina elever. Så sent som i november 1994 flyttade skolledningen över en elev med anpassningsproblem från en parallellklass till Helena Ps klass.

Under läsåret 1994/95 var Helena P klassföreståndare för klass 3 B i Ljungby-skolan. Klassen bestod av 16 elever, bl.a. Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Carlsson. Under höstterminen 1994 uppkom vissa disciplinproblem i klassen. Problemen hängde samman med de nämnda tre eleverna som var bråkiga.

Den 7 februari 1995 inträffade en händelse som är den utlösande orsaken till att Helena P avskedades från sin anställning. Vad som tycks ha inträffat är att Henrik Högstedt, trots uppmaningar från Helena P, inte ville plocka upp några böcker som ramlat ned på golvet från hans bänk. Sedan Henrik Högstedt, trots upprepade tillsägelser från Helena P, vägrat att ta upp böckerna från golvet lämnade han klassrummet och låste in sig på en toalett. Därifrån hämtades han efter en stund av elevassistenten Sofia Andersson. Hon

tog med sig Henrik Högstedt till planeraren Gunilla Svensson och hon tog i sin tur med Sofia Andersson och Henrik Högstedt till rektorn Bernt Håkansson. För Bernt Håkansson berättade Henrik Högstedt att Helena P försökt att tvinga honom att plocka upp böckerna genom att ta honom om nacken men att han hade vägrat att göra henne till viljes. Händelsen hade inträffat före lunch och efter lunchrasten återvände Henrik Högstedt till klassrummet och deltog i undervisningen under resten av dagen. Helena P fick inte veta att Henrik Högstedt och Sofia Andersson hade talat med Gunilla Svensson och Bernt Håkansson om händelsen i klassrummet utan undervisningen fortgick som vanligt.

Bernt Håkansson tog den 9 februari kontakt med Helena P och redogjorde för Henrik Högstedts anklagelser. Bernt Håkansson uppgav vidare att man övervägde att polisanmäla Helena P för misshandel. Den 10 februari ägde ett möte rum där förutom Bernt Håkansson och Helena P även planeraren Gunilla Svensson, den lokale facklige företrädaren och skolsköterskan var närvarande. Vid mötet förklarade Bernt Håkansson, fullständigt överraskande för Helena P, att man saknade förtroende för henne, att föräldrarna till de barn som skulle börja i årskurs ett höstterminen 1995 inte ville att hon skulle undervisa deras barn och att man från skolledningens sida ville att Helena P skulle sluta sin anställning. Helena P blev chockad över Bernt Håkanssons besked och hon svarade att hon inte ville sluta sin anställning. Bernt Håkansson sade då till henne att hon borde sjukskriva sig tills hon kom i balans igen. Helena P vägrade dock att sjukskriva sig eftersom hon inte var sjuk. Bernt Håkansson beslöt då att hon tills vidare i vart fall inte skulle tjänstgöra ensam i klassen.

Den 20 februari hade föräldrarna till eleverna i klass 3 B ett möte. Detta möte resulterade i ett krav på skolledningen att Helena P inte skulle tjänstgöra i klassen efter sportlovet.

Helena P blev den 23 februari avstängd från arbetet och hon tilldelades samtidigt en skriftlig varning. Som skäl för avstängningen och varningen anförde kommunen följande.

Helena har använt kroppsliga bestraffningar och kränkande behandling av elever i sin klass. Helena har inte förmåga att kommunicera med föräldrarna på ett godtagbart sätt. När föräldrar vill prata om sina barn lyssnar inte Helena utan talar istället öppet om andra elever och deras föräldrar. Helena har sagt till eleverna att de inte får berätta hemma vad som händer i skolan.

I den handling som överlämnades till Helena P stod vidare att bedömningen av hennes agerande hade skett efter samtal med elever, klassombud och samtliga föräldrar i klassen samt att två föräldrar även hade lämnat egna skrivelser angående förhållandet i klassen.

Den 2 mars polisanmälde Jimmy Christiansens mor, Kicki Christiansen, Helena P för misshandel. Senare samma månad polisanmälde även Henrik Högstedts och Martin Carlssons föräldrar Helena P för misshandel.

Helena P erhöll den 17 mars en skriftlig varning i enlighet med kollektivavtalet.

Den 15 juni väcktes åtal mot Helena P för misshandel av Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt.

Kalmar tingsrätt dömde den 25 augusti Helena P, mot hennes nekande, för misshandel till villkorlig dom. Enligt tingsrättens bedömning styrkte de videoinspelade förhören med Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt åklagarens påståenden utom såvitt avsåg uppgiften att Helena P vid ett annat tillfälle än den 7 februari 1995 skulle ha dragit Henrik Högstedt i örat vilken uppgift tingsrätten ansåg tillkommit efter en klart ledande fråga från förhørsledaren.

Både åklagaren och Helena P överklagade tingsrättens dom. Helena P yrkade att åtalet skulle ogillas medan åklagaren yrkade att den villkorliga domen skulle förenas med ett bötesstraff.

Den 30 augusti underrättade kommunen Helena P om att man avsåg att avskeda henne. De av kommunen åberopade grunderna för avskedandet redovisades i en skrift med rubriken "Underlag för varsel och underrättelse om avskedande". I skriften, som var undertecknad av förvaltningschefen Roland Karlsson, hänvisades till de skäl som tidigare åberopats som grund för avstängningen och den skriftliga varningen av Helena Pettersson den 23 februari 1995. Därutöver anfördes bl.a. följande. Kalmar tingsrätts dom om misshandel visar att Helena P grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren. Till följd därav lämnas underrättelse om avskedande till Helena P.

Den 12 september avskedade kommunen Helena P. Detta trots att det vid detta tillfälle inte förelåg någon lagakraftägande dom.

Genom dom den 9 februari 1996 ändrade Göta hovrätt tingsrättens dom på det sättet att misshandeln bedömdes som ringa och påföljden bestämdes till 75 dagsböter om 100 kr. I domskälen uttalade hovrätten bl.a. följande.

I likhet med tingsrätten finner hovrätten styrkt att Helena P har misshandlat Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt. Det har inte gjorts gällande att hon har burit hand på några andra elever eller förgått sig vid några andra tillfällen än de som åtalet avser. - Sofia Andersson har omvittnat att klassen 3 B var stökigare än övriga klasser och att Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt var oroselement i klassen. Misshandeln synes ha skett vid tillfällen då det har varit oroligt i klassen och då Helena P inte har förmått bemästra situationen. Ingenting motsäger Helena Ps uppgift att hon för sin del uppfattade upprinnelsen till händelsen mot Henrik Högstedt som att han med flit lät böckerna falla till golvet. Det våld som hon har utövat är till sin karaktär av lindrigare art, om än inte bagatellartat. Helena Ps ställning som lärare och det faktum att hon vid flera tillfällen har utövat ringare våld är försvårande omständigheter. Dessa omständigheter medför dock inte automatiskt att brottsrubriceringen ringa misshandel skall överges. Sammantaget finner hovrätten att den misshandel som Helena P har gjort sig skyldig till bör bedömas som ringa.

Helena P har hela tiden nekat till att hon skulle ha utövat våld mot elever i klassen. Förbundets inställning är att den bevisning som har legat till grund för åtalet och brottmålsdomarna inte är sådan att den styrker att någon miss-

handel ägt rum. På grund härav gör förbundet gällande att avskedandet av Helena P är ogiltigt. Förbundets inställning är att det inte har förelegat grund för vare sig avskedande eller uppsägning av Helena P. Om arbetsdomstolen skulle finna att det har förekommit någon form av våldsanvändning så är förbundets uppfattning att denna i allt fall inte har varit av den arten att den utgjort ett grovt brott mot anställningsavtalet och den har därmed inte givit kommunen rätt att avskeda Helena P.

Vad beträffar det som kommunen i övrigt har åberopat som grund för avskedandet, så bestrider förbundet att Helena P skulle vara olämplig som lärare. Förbundet vill understryka att Helena P fram till den 7 februari 1995 hade tjänstgjort i samma skola och undervisat lågstadielärover i över 31 år utan att några anmärkningar eller klagomål hade riktats mot henne från arbetsgivarens sida.

Även om utredningen skulle visa att det funnits fog för anmärkningar mot Helena P, är förbundets inställning att kommunen inte har kunnat skilja henne från anställningen utan att först ha genomfört en noggrann utredning av vad som lagts Helena P till last och därefter ge henne en möjlighet till rättelse. Förbundet vill nämna att Helena P under höstterminen 1994 ansåg att förhållandena i klassen var besvärliga. Det var särskilt pojkarna som var bråkiga och störande, varför hon bad skolsköterskan om hjälp för komma till rätta med problemen. Några åtgärder för att stödja Helena P och finna en lösning på disciplinproblemen i klassen vidtogs emellertid inte från skolledningens sida. Skolledningen minskade tvärtom specialläraren Marianne Sundbergs undervisningstimmar i klassen.

Om arbetsdomstolen skulle finna att det inte föreligger skäl för avskedande men saklig grund för uppsägning, gör förbundet gällande att uppsägningen ändå inte har kunnat ske eftersom kommunen inte har gjort något försök till omplacering av Helena P. Kommunen är en stor arbetsgivare och förbundet hävdar att det skulle ha funnits möjligheter till en omplacering.

Förbundet gör dessutom gällande att avskedandet är ogiltigt av följande skäl. Kommunen har under åberopande av samma omständigheter som legat till grund för avskedandet den 12 september 1995 dessförinnan tilldelat Helena P en skriftlig varning. Avsikten med en varning är att ge arbetstagaren möjlighet till rättelse. I och med att en varning utdelas har arbetsgivaren avstått från att göra sak av vad som hittills inträffat; förutsatt att inte något ytterligare inträffar därefter. I detta fall har i sak ingenting nytt inträffat mellan varningen och avskedandet. Helena P har varit avstängd under hela den mellanliggande tiden. Det förhållandet att tingsrättens dom meddelades under den aktuella tiden - en dom som vid avskedandetidpunkten inte hade vunnit laga kraft - är inte att anse som någon ny omständighet i sak.

Förbundet gör sammanfattningsvis gällande att avskedandet av Helena P har skett i strid mot 18 § anställningsskyddslagen varför avskedandet skall förklaras ogiltigt och kommunen förpliktas att utge skadestånd till Helena P.

Kalmar kommun

Helena P undervisade under läsåret 1994/95 elever i årskurs 3, eleverna var således 9-10 år gamla. Bland eleverna fanns Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt, Martin Carlsson, Sanna Nilsson, Markus Bringeland och en pojke vid namn Andreas.

Den 7 februari 1995 inträffade en händelse som i förlängningen kom att innebära att Helena P avstängdes och senare avskedades från sin anställning.

Vad som hände den 7 februari var att några elever, däribland Henrik Högstedt, hade skickat en papperslapp mellan sig i klassrummet under lektionstid. När Helena P upptäckte att Henrik Högstedt hade varit en av dem som skickat lappen gick hon fram till Henrik Högstedts bänk och hade ned de saker som fanns på bänken på golvet. Därefter tog hon tag med ena handen om nacken på Henrik Högstedt och med den andra handen om magen på honom och tryckte ned honom samtidigt som hon krävde att han skulle plocka upp sakerna från golvet. Eftersom det inte var Henrik Högstedt som hade haft ned sakerna så vägrade han att plocka upp dem. När Helena P gick till en annan elev, lämnade Henrik Högstedt klassrummet och låste in sig på en toalett och grät. Elevassistenten Sofia Andersson gick sedan för att hämta honom. Han vägrade då först att gå ut från toaletten. Så småningom berättade han dock för Sofia Andersson om vad som hade hänt. Sofia Andersson tyckte att det Henrik Högstedt berättade lät allvarligt och hon föreslog därför att de skulle gå till skolsköterskan. Då skolsköterskan var upptagen gick de istället till Sofia Anderssons chef, planeraren Gunilla Svensson, och Henrik Högstedt berättade också för Gunilla Svensson om vad som hänt inne i klassrummet. Även Gunilla Svensson såg allvarligt på vad Henrik Högstedt berättat och hon frågade i sin tur honom om han ville berätta för rektorn om vad som hänt, vilket Henrik Högstedt ville göra. Man gick därför till rektorn Bernt Håkansson och Henrik Högstedt berättade, för tredje gången denna dag, om vad som hänt i klassrummet mellan honom och Helena P.

Endast en kort tid före den 7 februari hade specialläraren Marianne Sundberg berättat för Bernt Håkansson att eleven Jimmy Christiansen talat om för henne att han nyligen fått en örfil av Helena P. Jimmy Christiansen hade frågat Marianne Sundberg om man verkligen fick göra på detta sätt vilket Marianne Sundberg förklarat att man inte fick. Marianne Sundberg hade även frågat Jimmy Christiansen om hon fick berätta för rektorn vad han sagt.

Några dagar efter den 7 februari kontaktade Henrik Högstedts mor, Marita Högstedt, Bernt Håkansson. Marita Högstedt som var klassombud för klass 3 B berättade om händelsen med Henrik och om andra problem som fanns i klassen.

Den 10 februari kallade Bernt Håkansson till sig Helena P för ett möte. Helena P biträdades vid mötet av ett fackligt ombud. Vid mötet sade inte Bernt Håkansson åt Helena P att hon skulle sluta sin anställning utan vad han föreslog var att Helena P skulle sjukskriva sig och att man skulle reda ut vad som hade hänt. Helena P ville dock inte sjukskriva sig och Bernt Håkansson underrättade då Helena P om att man skulle sätta in en extra-lärare vid sidan av henne på hennes lektioner. Anledningen till att Bernt Håkansson föreslog Helena P att sjukskriva sig var hon skulle få möjlighet att

komma i balans. Helena P ansåg dock inte själv att hon var ur balans och när Bernt Håkansson redogjorde för den kritik som riktades mot henne avfärdade hon uppgifterna som rena fantasier.

En extralärare sattes således in i klass 3 B. Bernt Håkansson rapporterade även till förvaltningschefen Roland Karlsson vad som hade hänt. Även Marita Högstedt kontaktade Roland Karlsson i samma ärende. Vid samtalet med Roland Karlsson, som ägde rum den 17 februari, uppgav Marita Högstedt att föräldrarna i klass 3 B skulle ha ett möte den 20 februari på grund av vad som inträffat.

Med anledningen av kallelsen till föräldramötet sökte Jimmy Christiansens mor, Kicki Christiansen, upp Marita Högstedt för att få veta vad som var anledningen till mötet. Marita Högstedt berättade att barn i klassen blivit utsatta för våld av Helena P och att det var detta som skulle diskuteras vid mötet. När Kicki Christiansen återvänt hem frågade hon Jimmy om han hade blivit utsatt för något våld från Helena Ps sida. Jimmy började då att gråta och sade att det hade han blivit. Han berättade att han flera gånger blivit dragen i örat; vid ett tillfälle hade han blivit dragen i örat så att det hade börjat blöda, han hade fått örfilar och han hade fått en spark i baken när han skulle gå ut och hämta en väska i korridoren. Jimmy berättade vidare att Helena P hade tagit ett grepp om halsen på honom och att hon vid ett tillfälle hade slagit honom till golvet. Jimmy berättade även att Helena P hade förbjudit sina elever att berätta hemma om vad som hände i klassen och att han därför inte tidigare velat berätta om vad som hänt honom. Kicki Christiansen hade själv vid ett tillfälle märkt att Jimmy blödde på ena örat och frågat honom om vad som hänt men Jimmy hade då svarat att han inte ville berätta någonting om detta.

Vid föräldramötet den 20 februari krävde en enig föräldragrupp att Helena P skulle lämna klassen. Den kritik som föräldrarna riktade mot henne var först och främst att hon använde våld mot eleverna. Föräldrarna riktade även genomgående kritik mot Helena P för att hon inte hade förmåga att kommunicera med dem och inte lyssnade på vad de hade att säga. När föräldrarna ville tala med henne om sina barn började Helena P istället att tala om andra barn i klassen eller deras föräldrar. Flera föräldrar uppgav vidare att eleverna av Helena P hade blivit förbjudna att berätta hemma om vad som hände i klassen. Vid mötet mottog Roland Karlsson även skrivelser från Marita Högstedt och eleven Andreas mor i vilka de pekade på missförhållandena i klassen. Roland Karlsson och Bernt Håkansson bedömde de uppgifter som de fått från föräldrarna som trovärdiga och de såg mycket allvarligt på det som hade inträffat.

Den 22 februari hade Roland Karlsson och Bernt Håkansson ett möte med Helena P där även två fackliga företrädare deltog. Vid mötet redogjorde Roland Karlsson och Bernt Håkansson för den kritik som hade riktats mot Helena P under föräldramötet för utövande av våld och hennes beteende i övrigt. Roland Karlsson förklarade att man avsåg att avstänga Helena P och tilldela henne en skriftlig varning. Den 23 februari avstängdes Helena P från arbetet och samma dag tilldelades hon en skriftlig varning. Underlaget för

beslutet om avstängning och skriftlig varning var de uppgifter som framkommit om användande av våld, oförmåga att kommunicera med föräldrar och uppmaningar till eleverna att inte tala om hemma vad som hände i skolan. Uppgifterna hade framkommit genom föräldrars redogörelser under föräldramötet den 20 februari samt genom brev från två föräldrar som överlämnats till Roland Karlsson efter föräldramötet.

Den 2 mars polisanmälde Kicki Christiansen Helena P för misshandel av Jimmy Christiansen.

Den 13 mars förhöordes Jimmy Christiansen av kriminalinspektören Thorbjörn Blomquist. Vid förhöret uppgav Jimmy Christiansen att Helena P hade dragit honom i örat flera gånger; fyra gånger i vänster öra och en gång i höger öra. En gång hade hon dragit honom i örat så att det hade börjat blöda. Jimmy berättade vidare att han hade blivit slagen på kinden med "flathand" flera gånger, att han hade blivit sparkad i baken, tagen i nacken och slängd ned på golvet samt att Helena P givit honom massage på ett hårdhänt sätt. När det gällde Martin Carlsson berättade Jimmy att Helena P hade vält bänken över Martin så att han slagit huvudet i ett element och att Helena P också hade slagit Martin med "flathand". När det gällde Henrik Högstedt sade Jimmy att Helena P hade slängt ned böcker på golvet och krävt att Henrik skulle plocka upp böckerna samt att även Henrik hade blivit dragen i örat. Jimmy nämnde också att Sanna Nilsson hade blivit dragen i håret vid ett tillfälle och att en pojke som hette Markus hade blivit dragen i örat en gång.

Jimmy Christiansens uppgifter ledde till att eleverna Henrik Högstedt, Martin Carlsson, Markus Bringeland och Sanna Nilsson kallades till polisförhör.

Henrik Högstedt förhöordes den 16 mars. Vid förhöret berättade Henrik Högstedt att han blivit utsatt för nackgrepp och blivit dragen i öronen. När det gällde Jimmy Christiansen sade Henrik Högstedt att Jimmy hade blivit sparkad i baken, blivit dragen i örat och fått örfilar.

Martin Carlsson, som också hördes den 16 mars, berättade att han flera gånger hade blivit utsatt för nackgrepp, att han hade blivit knuffad av stolen så att han slagit huvudet i elementet och fått en bula, att Helena P hade vält bänken över honom samt att han hade blivit utsatt för massage. Han sade vidare att både Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt hade blivit utsatta för nackgrepp och uppmanade att ta upp saker som låg på golvet.

Sanna Nilsson och Markus Bringeland hördes aldrig av polisen då deras föräldrar uppgav att barnen inte blivit misshandlade av Helena P.

Kompletterande förhör ägde sedan rum med Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Carlsson. Helena Ps offentliga försvarare följde då förhören på en TV-monitor.

Den 15 juni väcktes åtal mot Helena P för misshandel av Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt. Enligt uppgifter från chefsåklagaren Bengt Kvile och kriminalinspektören Thorbjörn Blomquist vilken ledde förhören med Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Carlsson, var anledningen till att åtalet inte omfattade misshandel av Martin Carlsson att man, även om man

fann Martin Carlssons uppgifter väl så trovärdiga som de andra pojkarnas, gjorde bedömningen att det var lättare att styrka brott vad gällde Jimmy Christiansens och Henrik Högstedts berättelser eftersom deras berättelser stödde varandra inbördes.

Kalmar tingsrätt dömde den 25 augusti Helena P för misshandel av Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt till villkorlig dom. Vid huvudförhandlingen i tingsrätten hördes elevassistenten Sofia Andersson som vittne. Sofia Andersson uppgav bl.a. att "Helena P ville ha ordning men hon hade ett konstigt sätt mot eleverna. Till en problemelev kunde hon t.ex. säga att hans beteende var sjukt.". Helena Ps uttalande visar enligt kommunens mening att hon är olämplig som lärare.

I domen uttalade tingsrätten följande.

Videoförhören med Jimmy och Henrik har skett under betryggande former och deras uppgifter är inbördes förenliga och motsägs inte av annan utredning. Berättelserna ger intryck av spontanitet och åtföljs av miner och gester som understryker att pojkarna berättar något som de verkligen upplevt. Tingsrätten finner alltså att Jimmys och Henriks berättelser är trovärdiga och i allt väsentligt skall läggas till grund för domen. Endast vad gäller påståendet att Helena P vid ett annat tillfälle än den 7 februari 1995 skulle dragit Henrik i örat, vilken uppgift tillkom efter en klart ledande fråga, finner rätten detta moment ej styrkt. I övrigt finner alltså rätten styrkt, att Helena P mot Jimmy och Henrik handlat så som åklagaren påstått. - Det är förbjudet för en lärare att utsätta elev för aga eller liknande åtgärder, vilket dock enligt rättsfallet NJA 1988 sid 587 inte innebär att en lärare vid utövning av sin tillsynsplikt är avskuren från varje möjlighet till kroppsligt ingrepp. Det upprepade våld i form av örfilar, dragning i öron och nackgrepp mot Henrik, som Helena P gjort sig skyldig till, har uppenbart överskridit det tillåtna. Helena P skall alltså fällas till ansvar för misshandel, som med hänsyn till upprepning, hennes ställning som lärare och hennes särskilt mot Henrik kränkande beteende icke bör bedömas som ringa.

Den 12 september avskedade kommunen Helena P från hennes anställning. Grunderna för avskedandet är, som angetts i den skriftliga underrättelse om avskedande som Helena P erhöll den 30 augusti, följande.

- Helena P har använt kroppsliga bestraffningar och kränkande behandling av elever i sin klass.
- Helena P har inte förmåga att kommunicera med föräldrar till elever på ett godtagbart sätt. När föräldrar önskat tala om sina barn har inte Helena P lyssnat utan istället öppet talat om andra elever och deras föräldrar.
- Helena P har sagt till eleverna att de inte skulle få berätta hemma om vad som hände i skolan.

Kommunen vill för tydlighetens skull påpeka att dess inställning är att Helena P gjort sig skyldig till all den våldsutövning som beskrivits vid förhören med Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Carlsson.

De ovan angivna omständigheterna visar enligt kommunens mening att Helena P är olämplig som lärare. Efter avskedandet har Helena P översänt brev till bl.a. Bernt Håkansson, Roland Karlsson, elevassistenten Sofia

Andersson samt föräldrarna Kicki Christiansen och Janni Carlsson. Av breven framgår att Helena P kategoriskt hävdar att hon inte begått några fel och hon inte förstått att hennes handlande varit felaktigt. Som exempel kan nämnas att Helena P i brevet till Bernt Håkansson hävdar att det var hans interna utredning som oroar eleverna och föräldrarna samt att han och planeraren Gunilla Svensson uppförstorat händelserna under vårterminen 1995. Helena P har som svar på Marita Högstedts brev angående sonen Henrik beskrivit sin behandling av eleverna med orden fostran, kärleksfull behandling, omvårdnad och omtanke. Hon har vidare i brevet till Roland Karlsson förnekat att hon skulle ha använt våld mot eleverna och anfört att pedagogisk och/eller psykologisk lek inte är våldshandlingar från någons sida samt förklarat elevernas berättelser med "degenerering med destruktivt beteende på annans bekostnad och tvärtom-syndromet". I brevet till Roland Karlsson anger Helena P slutligen att "hon väntar på att elevernas och andras förstånd ska klarna så att missförstånden kan redas ut".

Helena P har genom att i sin ställning som lärare utsätta barn i åldrarna 9-10 år för upprepat våld och kränkande behandling, grovt åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren varför grund för avsked föreligger. Skälen för avskedande förstärks vidare av den olämplighet som hon i övrigt visat. Kommunen gör i allt fall gällande att saklig grund för uppsägning föreligger.

Förbundet har hävdar att kommunen i detta fall inte gett Helena P möjlighet till rättelse. Det är dock kommunens uppfattning att Helena P genom att utöva våld mot sina elever så allvarligt brutit mot anställningsavtalet att det inte kan krävas att kommunen skulle låta henne behålla sin anställning.

Det är riktigt att kommunen inte utrett möjligheterna till en omplacering av Helena P. Kommunens uppfattning är dock att Helena P visat sådan allvarlig misskötsamhet att någon omplaceringsskyldighet inte föreligger i detta fall.

Kommunen menar att det står en arbetsgivare fritt att på samma grund först tillgripa en varning och därefter ett avskedande. I detta fall har det under tiden mellan varningen och avskedandet genomförts en förundersökning som lett till åtal och vidare har en tingsrättsdom meddelats. Kommunen har därefter funnit att förhållandena varit så pass allvarliga att man valt att avskeda Helena P.

För det fall arbetsdomstolen skulle finna att avskedandet av Helena P inte varit lagligen grundat hemställer kommunen att det allmänna skadeståndet skall jämkas till noll kr. Detta med hänsyn till att Helena P av allmän domstol dömts för misshandel av elever.

Domskaäl

Helena P avskedades den 12 september 1995 från sin anställning som lågstadielärare i Kalmar kommun. Som grund för avskedandet anfördes att Helena P använt sig av kroppsliga bestraffningar och kränkande behandling av elever, att hon inte hade förmåga att kommunicera med föräldrar till elever på ett godtagbart sätt och att hon sagt åt eleverna att de inte fick berätta hemma om vad som hände i skolan.

Twisten gäller frågan om avskedandet av Helena P har varit lagligen grundat. Helena P har förnekat samtliga anklagelser som kommunen riktat mot henne. Lärarförbundet anser att avskedandet vidtogs utan att det ens förelagat saklig grund för uppsägning och att avskedandet därför skall ogiltigförklaras.

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på Lärarförbundets begäran Helena P hörts under sanningsförsäkran och vittnesförhör hållits med den lokale facklige företrädaren Kjell-Ove Pettersson. På kommunens begäran har vittnesförhör hållits med förvaltningschefen Roland Karlsson, rektorn Bernt Håkansson, tidigare elevassistenten Sofia Andersson, planeraren Gunilla Svensson, specialläraren Marianne Sundberg samt med eleven Jimmy Christiansens mor Kicki Christiansen och eleven Henrik Högstedts mor Marita Högstedt. Kommunen har vidare åberopat videoupptagningar från de polisförhör som hållits med eleverna Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Karlsson under förundersökningen i brottmålet mot Helena P. Därutöver har på förbundets begäran leg. psykologen, fil. dr. Lena Hellblom Sjögren och på kommunens begäran leg. psykologen, leg. psykoterapeuten Bodil Hjalte dels avgett skriftliga utlåtanden dels hörts upplysningsvis angående frågan om tillförlitligheten i de uppgifter som de tre eleverna lämnat under polisförhören. Även viss skriftlig bevisning har åberopats.

Kommunen har grundat avskedandet av Helena P främst på de uppgifter om misshandel som lämnats av Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Karlsson. Kommunen har därvid hänfört sig till dels de påståenden om misshandel av Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt som omfattas av åtalet mot Helena P dels de uppgifter om våldsutövning som i övrigt lämnats vid förhören med de tre eleverna.

Kalmar tingsrätt fann i dom den 25 augusti 1995 styrkt att Helena P misshandlat Jimmy Christiansen genom att ge honom örfilar och vid fyra tillfällen dra honom i örat samt misshandlat Henrik Högstedt genom att ta ett kraftigt grepp om nacken på honom. I dom den 9 februari 1996 fann Göta hovrätt samma gärningar styrkta men bedömde till skillnad från tingsrätten misshandeln som ringa.

Fråga uppkommer vilken betydelse allmän domstols bedömning i brottmålet mot Helena P skall tillmätas i den nu förevarande arbetstvisten. Som arbetsdomstolen uttalat i flera tidigare avgöranden måste den allmänna domstolens bedömning i brottmålet tillmätas betydande bevisverkan i en följande arbetstvist om det berättigade i ett avskedande på grund av påstående om brott (jfr AD 1987 nr 90, 1990 nr 16, 1991 nr 76 och 1992 nr 65).

Arbetsdomstolen har att ta ställning till om den utredning som parterna förebringat angående den påstådda misshandeln av Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt kan ge anledning till annan bedömning än den som gjorts i brottmålet. I tingsrätten och hovrätten bestod utredningen förutom av förhör med Helena P av de videospelade förhören med två av eleverna, Jimmy Christiansen och Henrik Högstedt, samt vittnesförhör med Sofia Andersson.

Som redan angetts har en betydligt mer omfattande utredning förebringats i arbetsdomstolen.

Lena Hellblom Sjögren och Bodil Hjalte har redovisat skilda uppfattningar i frågan om de uppgifter som de tre eleverna lämnade under polisförhören kan anses tillförlitliga eller inte. Sammanfattningsvis kan sägas att uppgifterna enligt Lena Hellblom Sjögren inte är tillförlitliga och att de enligt Bodil Hjalte är tillförlitliga.

Helena P har angående händelsen den 7 februari 1995 uppgett att hon tagit tag i Henrik Högstedt och att de gemensamt böjt sig ned och plockat upp de saker som låg på golvet. Hon har bestritt att hon skulle ha utövat våld mot Henrik Högstedt. Hans omedelbara reaktion att lämna klassrummet och gråtande låsa in sig på en skoltoalett tyder dock på att något mer allvarligt inträffat vid tillfället än Helena P velat medge. Henrik Högstedt har vidare samma dag vid samtal med såväl elevassistenten Sofia Andersson, planeraren Gunilla Svensson som rektorn Bernt Håkansson berättat att Helena P i syfte att tvinga honom att plocka upp sakerna från golvet tagit ett hårt grepp om hans nacke. Henrik när han kom hem från skolan den dagen spontant berättade om händelsen i fråga.

Vad beträffar Jimmy Christiansens uppgifter om att Helena P gett honom örfilar och vid fyra tillfällen dragit honom i örat, vid ett tillfälle så att det börjat blöda, har Jimmy Christiansens mor, Kicki Christiansen, uppgett att Jimmy i samband med att händelsen med Henrik Högstedt uppdagades på fråga från henne berättat att Helena P dragit honom i örat och slagit honom med "flathand". Kicki Christiansen har vidare uppgett att hon vid ett tillfälle observerat att Jimmy haft ett sår på ena örsnibben, att han på fråga då inte ville tala om hur skadan uppkommit men att han senare berättat för henne att Helena P dragit honom i örat så att han börjat blöda. Jimmy Christiansens uppgifter har i dessa delar också bekräftats av Henrik Högstedt vid de polisförhör som hållits med honom. Helena P har för sin del uppgett att det är möjligt att hon kan ha tagit Jimmy Christiansen i örat men att hon aldrig lagt märke till att han skulle ha börjat blöda av beröringen. Hon har dock bestritt att hon skulle ha misshandlat Jimmy Christiansen.

När det gäller påståendet att Henrik Högstedt blivit dragen i örat av Helena P är det i och för sig riktigt att denna uppgift i polisförhöret den 16 mars tillkommit efter en ledande fråga från förhørsledaren. Henrik Högstedt har dock även vid det kompletterande förhöret som hölls den 6 juni berättat om att Helena P dragit honom i örat. Enligt Henrik Högstedt hade han under en lektion gått fram till en kamrat för att hjälpa denne med en uppgift varpå Helena P tagit honom i örat och fört honom tillbaka till hans bänk. Marita Högstedt har uppgett att Henrik i anslutning till att han berättade för henne om händelsen den 7 februari även nämnt att Helena P dragit honom i örat.

Sofia Andersson har visserligen inte bevittnat några av de händelser som omfattas av brottmålsdomarna mot Helena P men hon har uppgett att hon gjort bl.a. följande iakttagelser. Helena P var okontrollerbar till humöret och kunde få "ett utbrott". Helena P har masserat elevernas axlar på ett sådant

sätt att Sofia Andersson uppfattade det som att det gjorde ont. En elev sade "sluta, det gör ont".

Marianne Sundberg har uppgett att Jimmy Christiansen någon tid före den 7 februari frågade henne om "fröken verkligen fick slåss".

De av Henrik Högstedt och Jimmy Christiansen under polisförhören lämnade uppgifterna vinner stöd av utredningen i övrigt. De har berättat om händelserna för bl.a. föräldrarna. Sofia Anderssons iakttagelser avser visserligen inte de gärningar som omfattas av åtalet men de avser beteenden liknande dem som omfattas av åtalet. Vid en samlad bedömning av vad som framkommit kan arbetsdomstolen inte finna att det finns anledning att ifrågasätta riktigheten i tingsrättens och hovrättens bedömningar i fråga om vad Helena P gjort sig skyldig till.

Kommunen har vidare gjort gällande att Helena P, förutom de gärningar som omfattas av åtalet, gjort sig skyldig till övriga våldshandlingar som beskrivits av Jimmy Christiansen, Henrik Högstedt och Martin Carlsson vid förhören med dem. Kommunen har också som grund för avskedandet åberopat att Helena P även i övrigt är olämplig som lärare och som exempel anfört att hon när föräldrar önskat tala om sina barn istället öppet talat om andra elever och deras föräldrar och att hon förbjudit eleverna att berätta hemma om vad som hände i skolan. Med den bedömning som gjorts i det föregående och den som redovisas fortsättningsvis har arbetsdomstolen inte anledning att uppehålla sig vid vad som lagts Helena P till last i dessa delar.

Arbetsdomstolen har i målet funnit utrett att Helena P under en period i sin lärarutövning vid flera tillfällen utsatt elever för våld. I förarbetena till anställningsskyddslagen (prop. 1981/82:71 s. 72) liksom i flera av arbetsdomstolens domar (se bl.a. AD 1992 nr 24 och 58) har betonats att våld på en arbetsplats inte kan tolereras. Det förhållande att våldet i detta fall utövats av en lärare och riktat sig mot elever, barn i 9-10 års åldern, gör att det inträffade framstår som särskilt allvarligt. Det är inte fråga om någon enstaka förlöpning utan upprepade handlingar. Enligt arbetsdomstolens bedömning har Helena P genom det som hon fällt till ansvar för i brottmålet grovt åsidosatt vad som åligger henne som anställd i kommunen.

Vid prövningen av ett avskedande måste dock även tas hänsyn till omständigheter som kan leda till en mildare bedömning. Helena P har varit verksam som lärare under mycket lång tid utan att några anmärkningar riktats mot henne. Utredningen i målet visar att det under höstterminen 1994 uppstått problem i klassen och att särskilt pojkarna i klassen varit bråkiga. Våldsutövningen tycks ha inträffat vid tillfällen när det varit oroligt i klassen och Helena P inte lyckats bemästra situationen. Helena Pettersson hade med anledning av problemen i klassen begärt hjälp men några åtgärder för att stödja Helena P vidtogs inte av skolledningen innan de händelser som hon sedan åtalats för inträffade, vilket framstår som anmärkningsvärt. Enligt arbetsdomstolens mening kan dessa förhållanden likväl inte ursäkta eller i någon nämnvärd mån mildra bedömningen av hennes handlande. Om det varit fråga om en enstaka förlöpning i en situation där hon haft svårt att behärska sig kunde bedömningen ha blivit en annan.

Arbetsdomstolen finner vid en samlad bedömning att de gärningar som Helena P fällt till ansvar för är sådana att de kan motivera ett avskedande.

Förbundet har i målet vidare gjort gällande att avskedandet under alla förhållanden är ogiltigt då kommunen under åberopande av samma omständigheter som legat till grund för avskedandet tidigare tilldelat Helena P en skriftlig varning. Det föreligger inte något hinder för en arbetsgivare att i ett fall som detta under åberopande av samma grund först tillgripa en varning och därefter ett avskedande. Den i detta fall utdelade varningen kan inte heller tolkas så att kommunen frånsagt sig möjligheten att vidta andra åtgärder.

Sammanfattningsvis finner arbetsdomstolen att avskedandet av Helena P är lagligt grundat.

Läraryrskommitténs talan skall därför avslås.

Med hänsyn till utgången i målet skall Läraryrskommittén förpliktas att ersätta kommunen dess rättegångskostnader. Om det yrkade beloppets storlek råder inte tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen avslår Läraryrskommitténs talan.
2. Läraryrskommittén skall utge ersättning till Kalmar kommun för rättegångskostnader med etthundratolvtusensjuhundrafyrtiosex (112 746) kr, varav 45 000 kr utgör ombudsarvode jämte ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Dom 1997-04-23, målnummer A-83-1996

Ledamöter: Hans Tocklin, Brita Swan, Palle Landin, Ulf E. Nilsson, Ola Bengtson, Göte Larsson och Lise-Lotte

Ewerhard. Enhälligt.

Sekreterare: Susanne Sjöblom